

KARL KROPP

Intervjuad av okänd 1965

Hur var det nere i smedjan förr i tiden?

Ska jag...?

Det är bara att prata.

Jo, det var jobbigt värre för man hade så primitivt, allting – men det fick ta den ti'n det gjorde. Jag hade inte någon klass på någonting, se. Det enda jag fick hjälp med på sista ti'n, då när jag skulle sluta, det var att jag fick en fläkt, annars fick man stå och dra en så kallad bälg för hand. Så jag bättra' ju opp lite, för jag hade en gammal fläkt som jag monterat' in, så jag fick som sagt lite bättre blästerhjälp, för det var... Men nästan bara grovsmide. Det var från tre till fem åttondelar och all skruv fick jag göra för hand, och all mutter. Fick både, ja, ämna av, vill säga, av stängerna, för mutter – vi gjorde alltid fyrkantmuttrar – och sen fick jag gånga dem för hand. Skruvarna, till exempel, till en storport, det var ungefär, ja, en, mellan 350 och 400. Ja exakt, de här vanliga (--?--)skruven, det var 316 skruvar, eftersom jag räknat' ut som håla var i beslagena således. Och så fick jag borra alla de där järna för hand, jag hade en gammal bormaskin som jag fick stå och dra för hand – och inte nog med det, jag fick göra alla borrar till bormaskin' själv med, för det var smått om pengar. Om jag sa till om lite förbättringar då, det var... Så fick det gå, ta den tid det ville. Så jag smidde ju och klara' opp ett, på mitt vis, och det gick bra.

Hur var det med... Lekte ni med de andra smedbarnen där nere – i Trångfors?

Ja, där i Trångfors lanca... Sen var det jag, om vi ska tala om den, vill säga Trångfors lancashire, det var en helt annan... Där tillverka' vi järn. Så jag var absolut den sista sme'n där oppe i Trångfors lancashiresmedja, så det kan jag verkligen nämna att jag drog ner sista chargerna, eller påsättningarna som vi kalla't. Men det vart modernare tillverkningar, masstillverkning utav järn, så kallade stängjärn, och smidbart järn. Men där, där klara' vi opp en smälta på ungefär en timme, tog det till att göra en smälta, och det påstods vara bland de sämsta jobb som fanns – men jag säger för min del att jag trivdes bra med lancashiresmide, jag tyckte det var lättamt på sätt och vis, för vi jobba' en timme i... Vi var ute alltid två och två, så jag var med min farsa här, jodå, och han var också smed si, så han lärde ju mig han, vill säga, att... Så jag var med där i sex år i Trångfors lancashire, så det... Det var en trevlig tid, men nu ligger sme'a nere och det är tyst. Man hör inte de där stora dunkartade hammarlagena numera

inte. Jag vet när hammarn gick över, som vi sa, om vi till exempel hade laga' vatthjula, så var hammarhjula då... Ja, vi hade det, pappa och jag, till att reparera det vi. Det hade ju pappa extra betalt till, men jag var ju alltid med och hjälpte'n. Och så hade vi smörjningen utav maskinerna, hjälpbrytarmaskinerna och blåsmaskin' – så det var, det var (--?--). Men det hade han ju också extra betalt, det fick han ut då, en gång om året, det där förtjänta vi fick på det. Annars så var det ju inte hävliga förtjänster, men det var ju andra tider då, vi var taxerade till 800:- om året, vi smeder. Det vart en 60-65 kronor i måna'n, det tjänar ju folk för dan nu – och mer med, vill säga det gör de verkligen, som vi fick jobba för en hel månad. Men det var ju andra tider då, som kläder var ju billigt, och likaså skor, men nu, nu är det så dyrt allting så det är någonting rysansvärt rent av. Och nu har jag som sagt sluta' med mitt jobb, men jag minns gamla Trångfors i alla fall, jag är född där. Där var roligt på den ti'n, det var som en enda stor familj kan jag säga, Trångfors Bruk där. Då gick gubbarna till varandra om lördagskvällar och söndagar och allt var gemytligt och trevligt, och likaså tanterna, de var också sams. De gick tillsammans och hade sina små kaffehippor...

Ja.

Och var det fråga om tvättning och så vidare, ja det var till ner i sme'a det och koka vatten på smältstyckena, och skulle vi ha ett varmbad – det var inte annat än att ta ett smältstycke och ut till hjulbäcken där och släppa ner ett par glödheta smältstycken. Då vart det kok på vattnet, men det var det råd på för det var bara att tappa på friskvatten ifrån ränna', det var en stråle som gick ifrån botten på ränna' och ner i de där bäcksjulena där, så där kunde man få både kalldusch och varmdusch, så det var (--?--). Och sen samlades vi så här på vinterkvällarna, framför gnisthusluckan där, och då var vi... ja, pojkar och jäntor om vartannat. Och där kom alla luffare, tror jag, som fanns i Sverige. Alltid skulle de komma till Trångfors för där fanns det bagarstuga och torkvind, så där var de nere och fick sig en kaka mjukt bröd utav sme'gummorna där, och sen gick de upp på bagarstuga' och la' sig – eller upp på torkvind'. Och vi var med och hörde på riktiga historier och sen var det... Ja, det gick så där hela vintrarna, jag minns mycket det där. Och på höstarna när potatisen var färdig vet jag vi var och tog opp potatis, och sen, vill säga, stekte dem nere på smältstyckena eller ja... Vi åt oss nästan mätta innan vi kom hem. Och ville vi ha fisk så var det bara att gå ut i strömmen, ja, och jag hade en

särskild tur. Jag hade lust och tur med fiske, så jag närapå säga att jag fiskhöll åt... Jag börja' att fiska, tror jag, ja, när jag börja' på att gå ordentligt. Men sen, när jag vart en tio, tolv år, då satt man ju på sågränna', och det var så tjockt med laxöring i strömmen nedanför ränna' så man såg hela stimma' gick där. Och det var bara att ta tie laxöringar, det var bara att dra opp på, ja, om jag säger på en halvtimme – men då tappa' jag lika många i ränna' också, man stod lite vingligt till där. Men jag tänkte på det många gånger efteråt; man skulle ha haft en håv och lagt på rännbandena där, så hade jag fått varenda en. Men det var inte så modernt då med fiskredskap inte, nej minsann. Så det är minnen man har kvar sen gamla Svea.

Ja, farbror Kalle gick ju i Trångfors skola. Hur var det där?

Ja, skoltiden, det gick jag först då... Jag börja' då, hos en vi kallade... Ja, mamsell Berg, hon hade en liten särskild skola hon, för oss, Lustigkulla- och Trångforsbarna. Det var ju för nu en nära 70 år sen, det var så i socknarna då, kommuna', att det fanns såna småskolor. Sen när jag fick gå där då, där fick jag gå och läsa avelseboken och räkna lite. Sen var man färdig för lite bättre skolor, då kom vi till Näslund, nej Trångfors skola och sen kom man till Näslund. Så det var lång skolväg, vi fick inte åka bil vi då vi, som barna får göra nuförti'n, och skolfrukost och allt möjligt rart, men det var att ta med sig det som fanns det. Vi var fem syskon hemma så det var inte så mycket att dela på, 60 kronor, och det skulle räcka till allting. Och vi fick köpa alla grejer själv med, både... Vi hade katekes och bibelska, och skrivböcker – och griffeltavla och grifflar, så det fick vi köpa själva, ja. Men det var ju på sätt och vis dyrt på den tiden, för det är fäll åtminstone 300 gånger dyrare nu än var det var på den tiden, så det var ju andra tider, vi klara' oss. Jådå. Och jag minns inte att jag varken frös eller svälte en enda dag, så jag har bara ljusa minnen sen min barndomstid. Mor dog när jag var på sjunde året, som sagt var, och pappa han hade hushållerskor och... Men sen vart ju min äldsta syster så pass gammal så hon kom hem och tog hand om hushållet – och för närvarande så har jag min yngsta syster Emma som hushållar, och det går, en dag i taget, ja, så jag får inte klaga. Ja, det var det det, du. Ja, det är mycket man kunde tala om nu när man börjar på att komma igång, som till exempel Kanalbolaget och det, om man går in där nu sista ti'n – jag gick ju där till jag sluta'. Så jag börja' ju 21 februari 1921 där, så jag gick i ett par tre år över, för de behövde ju smed och det var ju ingen brådska precis, tyckte ingenjörn, att jag skulle sluta. Men sen sluta' jag, så nu får man ta igen sig och ligga och minnas gamla minnen från både kanalen och verkena – jag gick ju igenom alla, nästan alla grenar i valsverket vi hade, valsverket och göt-

verket, jag var med i martinen lite, utelaget. Sen var jag smed åt en egenföretagare, Landgren, han hade motorreparationer och smide, så jag var smed åt honom. Jag fick nämligen lära mig smide när jag var i 17 – 18-årsåldern hos en lantbrukssmed här, Åsby gård, så det fick jag ju god inblick i smide således – och sen har jag kört på egen hand se. Så man har väl prova' på lite, men jag har aldrig varit utom samhället, vill säga på nå' jobb, utan det har funnits arbete här på Hallsta, så jag har klara' mig således.

Det här huset, det har inte alltid funnits? Det här huset som du bor i nu, det har inte alltid funnits –när byggdes det?

Jo, nu bor jag hemma här, det kallas Forsgården n:r 2, Bergslagsvägen 3. (--?--) villor här, oppe efter he'a, i närheten av vattentornet. Det är nummer ett och våran är nummer två, Forsbo n:r 2. Ja, Forsbo n:r 1 är först och sen är våran villa, det är n:r 2, och sen är n:r 3, så det köpte pappa in då, så vi flytta' hit 1910, på hösten, så vi har således bott här i, det blir 65 år...

55 år.

55 blir det, ja, 55, -65, ja det stämmer, 55 år ja. I 55 år, så det har knalla' iväg. Och jag har fyllt mina 77 nu, så jag är på 78:e året nu – men än klarar man sig skapligt, jag cyklar och hugger ved och passar opp lite, går och handlar och donar, så är man upp på samhället och ser sig kring lite också. Sen, på vintertid så här, då kan man, bör helst hålla sig inne, då när det är kallt – man blir lite frusen när man blir äldre, så det... Men det knallar iväg åt rätt håll, vi är snart framme i vår nu och sol och sommardagar. Då går jag in på min gamla hobby; fiske, det är det förmämsta jag vet – skogen och sjön det är mitt liv. Det tycker jag är (--?--) fint. Och det ligger i mig, jag har en särskild tur ska jag tala om, att jag säger 't själv, jag får rätt stora fiskar ibland. Jag har fått två skapliga gäddor, den ena vägde fyra och sju och den andra sex och två, så... Och sen, för alla jag har tappa', men de har ju varit större naturligtvis (skratt), men... För det säger man ju alltid, att de man tappar de är så väldigt stora, men jag har haft stöddiga klumpar på som har gått, så med detta sagt att det att det lyckas alla gånger så bra alltid...

Nej.

Men jag ska tala om att jag fick 37 gäddor, om jag säger på en månads tid, oppe i Trångforsån här, så... Och jag gör för det mesta mina drag själv, men den där stora gäddan fick jag på en wobblers. Det står "Japan", ja, på själva skällan, det vill säga som man ska reglera djupgången på draget, och så har jag då fått några mindre gäddor på det – men

det bästa är nog mört och löga. Och sen gör jag små skeddrag som jag plockar bra med abborre på, så då har man till att roa sig med på sommartid. Det här vinterfisket det har jag inte vidare lust med, till att stå på isarna och frysa inte, så det får vara för min del. Ja, då har jag väl tala' om lite åtskilligt så... Det är ju mycket mer man kunde dra fram... När vi var ute och pricka' till exempel, då (--?--) vi ut, det var på våarna ja. Vi åkte aldrig ut nå' på senare tiden för det... mitt i sommarn. Men annars, förr, då satte de ut så fort isarna gick – men då var det trafik på kanalen men nu ligger den så gott som nere, vill säga trafiken. Det är turisttrafiken och nu har de ju bättra' opp efter kanal'n, hela vägen från Ströms-holm och ända opp till Simla, sista slussarna där. Det är 56(!) slussar efter kanal'n så de har haft jobb men de har också varit manstarka där, så det gick fort för dem och bra portar gjorde de, det får jag verkligen säga dig.

Kalle har ju hjälpt till att slussa i många år.

Ja... Nu på senare tid då fick jag ju gå med och slussa opp turister, för då vart det inte så bråttom i sme'a så det var ingen trafik sett. Så vi var två och två i sme'a då, det var jag och min hjälpare, så... Sen, ja prickningen, den fick vi lov till att sköta i alla fall, och då hade vi en prickbåt som vi gick ut med, och en stor eka som vi arbetar i. Den där båten var så stor så vi hade två ordentliga liggplatser i den – och det var ett trevligt jobb.

Pickning, vad var det?

Va?

Vad var pickning?

Jo, "pickning" ser du, man sätter ut ett kummel, eller sjömärken, så kallade sjömärken, "prickar" kalla' vi dem för – och det heter det, det heter prickar, sjöprickar. Det är opprickenad farled således.

Ja, just det...

Det är rödprickar och vitprickar, och rödpricken det är styrbord, styrbordsprick, och vitpricken det är babord. Och när man går opp, vill säga norr, norr vill säga på kanal'n, oppåt Fagersta och Simla opp' i kroka', då ska man alltid gå innan, det vill säga om det står en vitprick och en rödprick då ska man ha rödpricken på höger hand om man går opp således och vitpricken på vänster. Ser du, då är farleden klar mellan prickarna och står det en rödprick vill säga, då ska man ha rödpricken på höger hand, när man går förbi vill säga. Då går man förbi, då har man rödpricken på höger hand, så det var lite elakt det där, vill säga, för främlingar som kom som aldrig hade befarit kanal'n, till att kunna komma fram si, de gick på grund ordentligt. De

hade inte så djupgående båtar men det hände vissa fall. Men nu har de som sagt var rusta' opp kanal'n riktigt bra och pricka', så nu... – och till och med finns det kartor på kanal'n. Det är en duktig grabb här som har lagt opp en fin karta på kanal'n, så går de efter den, och ser opp lite förstås, då klarar de färden fint, det är jag säker på, för jag har själv studera' den där kartan och jag tyckte den var väldigt bra. Så det ska han ha all heder för, den grabben, Gerhard. Ja, då var det det.

Det gick väl andra båtar förr i världen på kanalen?

Ja, i min barndom, vill säga, då gick det ju en hel del båtar här, både lastbåtar och jakter och pråmdragare, så kallade, som drog pråmarna. De kunde gå opp med en fyra, fem pråmar i släp si. Men då var det rusch efter kanal'n, efter hela vägen ända opp till Simla – det var Fagersta Bruk och Ramnäs och Seglingsberg och... De drog kol, tackor och kol, och sen ovanför Söderbärke, där låg det sågverk båd' här och där, så de frakta' virke och kol, och Surahammar de frakta' både järnvägshjul och grovsmide på kanal'n – men nu är det lastbilar som har tagi' alltihop, lastbil och järnvägen. För då har de ju järnvägen så spåren går in i verkstäderna så de får ju lasta direkt inifrån, förr i tiden fick de köra allt gods fram till slussarna och ett förskräckligt mixer till att få det där ombord. Jag vet hur det gick till här i Hallsta, jag var med och lasta' mycket ner' vid Hallsta hamn här på den tiden jag gick med i utelaget där. Det var allt möjligt, det var stångjärn och skrot, så kallade avklipp – och slagg, de sålde mycket slagg till Tyskland, sån där fin slagg. Men det tyskarna fick utav lancshireslaggen det var rena järnet, det hade de till att färska opp sina dåliga malmer med, tyskarna, så det var de sugna på. Så de grävde opp hela sme'backen där. Det var ett helt slaggberg hela basset där. Så det var mycket, mycket jobb här opp' på den tiden. Men, som sagt var, nu är det stilla och lugnt i Trångfors – men samhället växer, industrierna växer, så det tycks gå framåt för Hallstahammar.

Avskrivet från bandinspelning av David Lunde i april 2006.